

УДК 378.016:81'243]:005.44
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/96-3-40>

Оксана СМАЛЬ,
 orcid.org/0000-0002-3943-539X
 кандидат філологічних наук, доцент,
 доцент кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей
 Волинського національного університету імені Лесі Українки
 (Луцьк, Україна) smal.oksana85@gmail.com

КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Статтю присвячено теоретико-методичному аналізу комунікативно-орієнтованих підходів до викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей в умовах глобалізаційних процесів та інтенсифікації міжкультурної взаємодії. Актуальність дослідження зумовлена зростанням потреби у формуванні в майбутніх фахівців інішомовної комунікативної компетентності як необхідної умови професійної мобільності, конкурентоспроможності та ефективної участі у міжнародному професійному середовищі. Метою статті є узагальнення сучасних науково-методичних підходів до реалізації комунікативно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах вищої освіти немовного профілю, а також аналіз можливостей їх адаптації до реальних умов освітнього процесу.

У дослідженні використано методи теоретичного аналізу й синтезу наукових джерел, порівняльного аналізу концепцій комунікативного, компетентнісного та діяльнісного підходів, а також узагальнення власного педагогічного досвіду викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей. Розкрито сутність комунікативної спрямованості навчання як домінантного принципу сучасної методики, охарактеризовано основні стратегії та методи формування інішомовної комунікативної компетентності з урахуванням професійних потреб здобувачів освіти.

Визначено, що ефективність комунікативно-орієнтованого навчання значною мірою залежить від інтеграції автентичних матеріалів, професійно зорієнтованих комунікативних завдань, інтерактивних форм роботи та інформаційно-комунікаційних технологій. Показано, що використання таких підходів сприяє підвищенню мотивації студентів, розвитку мовленнєвої автономії, критичного мислення та здатності до міжкультурної комунікації. Зроблено висновок про доцільність упровадження комунікативно-орієнтованих підходів як провідного напрямку модернізації інішомовної підготовки студентів немовних спеціальностей у контексті глобалізації освіти.

Ключові слова: комунікативний підхід, іноземна мова, немовні спеціальності, глобалізація, комунікативна компетентність, професійна спрямованість навчання.

Oksana SMAL,
 orcid.org/0000-0002-3943-539X
 PhD in Philology,
 Associate Professor at the Foreign Languages Department for Natural Sciences and Mathematics
 Lesya Ukrainka Volyn National University
 (Lutsk, Ukraine) smal.oksana85@gmail.com

COMMUNICATIVE-ORIENTED APPROACHES TO FOREIGN LANGUAGE TEACHING FOR NON-LANGUAGE SPECIALTIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The article is devoted to a theoretical and methodological analysis of communicative-oriented approaches to teaching foreign languages to students of non-linguistic specialties in the context of globalization processes and the intensification of intercultural interaction. The relevance of the study is determined by the growing need to develop foreign language communicative competence in future professionals as a necessary condition for professional mobility, competitiveness, and effective participation in the international professional environment. The purpose of the article is to systematize contemporary scientific and methodological approaches to the implementation of communicative-oriented foreign language teaching in higher education institutions of a non-linguistic profile, as well as to analyse the possibilities of their adaptation to real educational settings.

The research employs methods of theoretical analysis and synthesis of scholarly sources, comparative analysis of communicative, competence-based, and activity-based approaches, as well as generalization of the author's own pedagogical experience in teaching foreign languages to students of non-linguistic specialties. The essence of communicative orientation in teaching is revealed as a dominant principle of modern methodology, and the main strategies and methods of developing foreign language communicative competence are characterized with regard to the professional needs of learners.

It is determined that the effectiveness of communicative-oriented instruction largely depends on the integration of authentic materials, professionally oriented communicative tasks, interactive forms of classroom interaction, and information and communication technologies. The study demonstrates that the application of these approaches contributes to increased student motivation, the development of learner autonomy, critical thinking, and intercultural communicative competence. The article concludes that the implementation of communicative-oriented approaches is a relevant and effective direction for modernizing foreign language training of students in non-linguistic specialties in the context of the globalization of education.

Key words: *communicative approach, foreign language, non-linguistic specialties, globalization, communicative competence, professionally oriented instruction.*

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси зумовлюють суттєві зміни в системі вищої освіти, зокрема щодо вимог до рівня іншомовної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей. Іноземна мова дедалі частіше розглядається не лише як навчальна дисципліна, а як інструмент професійної комунікації, міжкультурної взаємодії та академічної мобільності. У цих умовах особливої актуальності набуває впровадження комунікативно-орієнтованих підходів до викладання іноземних мов, які забезпечують формування здатності студентів ефективно використовувати мову в реальних професійних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми комунікативного навчання іноземних мов знайшли відображення у працях зарубіжних і вітчизняних науковців. Концепцію комунікативної компетентності було започатковано Д. Гайсом, який наголошував на соціальній зумовленості мовленнєвої діяльності (Hymes, 1972). Подальший розвиток цієї ідеї представлено у працях М. Канале та М. Свейна (Canale & Swain, 1980), які виокремили граматичні, соціолінгвістичні, дискурсивні та стратегічні компоненти комунікативної компетентності. Значний внесок у розвиток комунікативного підходу зробили також Дж. Річардс (Richards, 2006), В. Літлвуд (Littlewood, 2004) та ін.

Українські дослідники акцентують увагу на необхідності адаптації комунікативного підходу до умов вищої школи та професійної спрямованості навчання студентів немовних спеціальностей (Ніколаєва, 2013; Тарнопольський, 2019).

Актуальність дослідження зумовлена глобалізаційними процесами, інтернаціоналізацією вищої освіти та зростанням вимог до рівня іншомовної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей. В умовах інтеграції України до європейського й світового освітнього простору іноземна мова набуває статусу ключового інструменту професійної та міжкультурної комунікації, що потребує переорієнтації навчального процесу з формального засвоєння мовних знань на формування іншомовної комунікативної компетентності. Наявні суперечності між сучасними професійними запитам та традиційними методами викладання, обмеженість аудиторного часу й різний рівень мовної підготовки студентів актуалізують упровадження комунікативно-орієнто-

ваних підходів, здатних забезпечити професійну спрямованість навчання, підвищення мотивації та готовність здобувачів освіти до ефективного іншомовного спілкування в умовах глобалізації та цифровізації освітнього середовища.

Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування ефективності комунікативно-орієнтованих підходів до викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей в умовах глобалізації та узагальнення власного педагогічного досвіду їх практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. Комунікативний підхід передбачає організацію навчального процесу як моделі реальної комунікації, у межах якої студенти виконують мовленнєві дії з урахуванням мети, ситуації та партнерів спілкування. Його теоретичним підґрунтям є положення функціональної лінгвістики, соціолінгвістики та психолінгвістики, відповідно до яких мова розглядається насамперед як засіб соціальної взаємодії.

Основними принципами комунікативно-орієнтованого навчання є:

- функціональність (орієнтація на мовні функції, а не лише на форми);
- ситуативність (використання контекстуально зумовлених комунікативних ситуацій);
- інтерактивність (постійна взаємодія між учасниками освітнього процесу);
- автентичність навчальних матеріалів;
- орієнтація на особистість здобувача освіти.

Особлива увага приділяється розвитку мовленнєвих умінь у чотирьох видах мовленнєвої діяльності – говорінні, аудіюванні, читанні та письмі – в їх взаємозв'язку.

У межах комунікативного підходу значного поширення набули такі методичні напрями, як Task-Based Learning (TBL) – навчання на основі завдань, Content and Language Integrated Learning (CLIL) – це предметно-мовне інтегроване навчання та Project-Based Learning (PBL) – це тривала діяльність, що завершується створенням реального продукту. Ці напрямки забезпечують активне залучення студентів до використання мови як інструменту пізнання й професійної діяльності.

Навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей має враховувати їхні професійні потреби, рівень мотивації та обмежену кількість аудиторних годин. У цьому контексті іноземна мова розглядається як засіб формування професійної комунікативної

компетентності, необхідної для виконання майбутніх фахових завдань у міжнародному та міжкультурному середовищі. В умовах глобалізації володіння іноземною мовою стає важливою передумовою конкурентоспроможності фахівця на ринку праці.

Ефективним є поєднання комунікативного підходу з елементами ESP (English for Specific Purposes) та EAP (English for Academic Purposes), що дозволяє адаптувати зміст навчання до конкретної спеціальності. Такий підхід забезпечує відбір лексичного й граматичного матеріалу відповідно до професійних контекстів, а також сприяє формуванню навичок академічного та професійного дискурсу, необхідних для читання фахової літератури, участі в міжнародних проєктах і професійному спілкуванні.

Особливу роль відіграє міждисциплінарна інтеграція, яка передбачає використання тем і матеріалів, пов'язаних із фаховими дисциплінами студентів. Залучення автентичних текстів, кейсів, наукових публікацій і професійної документації сприяє усвідомленню практичної цінності іноземної мови та підвищує внутрішню мотивацію до її вивчення. У цьому аспекті комунікативний підхід забезпечує природне поєднання мовної та професійної підготовки.

У сучасній методиці викладання іноземних мов для немовних спеціальностей виокремлюють кілька моделей, що базуються на комунікативному підході. Зокрема, навчання, орієнтоване на виконання завдань (Task-Based Learning), передбачає використання мовних завдань, максимально наближених до реальних професійних ситуацій. Студенти виконують комунікативні дії, спрямовані на досягнення конкретного результату, що активізує їхню мовленеву діяльність і сприяє розвитку автономії.

Методика CLIL (Content and Language Integrated Learning) поєднує засвоєння фахового змісту з вивченням іноземної мови. Такий підхід є особливо ефективним для немовних спеціальностей, оскільки дозволяє інтегрувати мовну підготовку у професійний контекст і сприяє формуванню предметно-мовної компетентності.

Проєктно-орієнтоване навчання (Project-Based Learning), у свою чергу, забезпечує розвиток комунікативних умінь через колективну діяльність, аналіз проблемних ситуацій і презентацію результатів.

Цифровізація освіти значно розширює можливості реалізації комунікативно-орієнтованих підходів. Використання онлайн-платформ, систем управління навчанням, відеоконференцій, форумів і соціальних мереж створює умови для автентичної іншомовної взаємодії та розвитку міжкультурної комунікації. Цифрові інструменти дозволяють організувати змішане та дистанційне навчання, що є особливо актуальним у сучасних умовах.

Інтеграція цифрових ресурсів у навчальний процес сприяє підвищенню мотивації студентів, формуванню навичок самостійної роботи та розвитку критичного мислення. У межах комунікативного під-

ходу цифрові технології виступають не самоціллю, а засобом підтримки активної мовленнєвої діяльності та професійно орієнтованого спілкування.

Важливим компонентом реалізації комунікативно-орієнтованого підходу у викладанні іноземної мови студентам немовних спеціальностей є систематичне формування навчальної автономії здобувачів освіти. Уміння самостійно планувати, контролювати та оцінювати власну іншомовну діяльність сприяє підвищенню відповідальності за результати навчання та забезпечує його безперервність поза межами аудиторії. Застосування рефлексивних завдань, само- та взаємооцінювання, електронних портфоліо, а також онлайн-ресурсів для самостійної роботи дозволяє інтегрувати процес навчання у професійний та особистісний контекст студентів, що відповідає принципам студентоцентрованого та компетентнісного підходів у сучасній вищій освіті.

У процесі викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей доцільним є використання комплексу комунікативно-орієнтованих методів і прийомів. Зокрема, ефективними виявилися проєктні завдання, спрямовані на розв'язання професійно орієнтованих проблем, рольові та ділові ігри, моделювання типових ситуацій фахового спілкування, а також аналіз автентичних кейсів.

Практичний досвід засвідчує, що поєднання аудиторної та позааудиторної роботи, використання онлайн-ресурсів і групових форм навчання сприяє підвищенню рівня залученості студентів до навчального процесу. Студенти демонструють більшу впевненість у використанні іноземної мови, покращення навичок усного та писемного мовлення, а також зростання мотивації до подальшого професійного розвитку.

Висновки. Комунікативно-орієнтовані підходи до викладання іноземної мови є ефективним засобом формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей в умовах глобалізації. Їх упровадження за умови професійної спрямованості, міждисциплінарної інтеграції та методичної доцільності забезпечує підвищення якості іншомовної підготовки майбутніх фахівців.

Узагальнення теоретичних положень і власного педагогічного досвіду дає підстави стверджувати, що поєднання комунікативного підходу з сучасними освітніми технологіями сприяє зростанню мотивації студентів, активізації їхньої навчальної діяльності та наближенню процесу навчання до реальних умов професійного спілкування.

Отримані результати дослідження підтверджують, що комунікативно-орієнтовані підходи не лише підвищують рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності, а й сприяють розвитку ключових надпрофесійних умінь, зокрема критичного мислення, уміння працювати в команді, самостійно приймати рішення та адаптуватися до нових професійних ситуацій. У цьому контексті іноземна мова виступає не лише навчальною дисципліною, а й інструментом особистіс-

ного й професійного зростання майбутніх фахівців, що підтверджує доцільність подальшого наукового пошуку у напрямі вдосконалення комунікативно-орієнтованих моделей іншомовної підготовки в закладах вищої освіти немовного профілю.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні моделей комунікативно-орієнтованого навчання іноземних мов для різних галузей немовної підготовки з урахуванням викликів цифровізації та глобалізації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ніколаєва С., Кожушко С., Поляков О., Тарнопольський О. Сучасні підходи до інтенсифікації навчання англійської мови професійного спрямування. Київ : Ленвіт, 2013. 34 с.
2. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
3. Якушко К. Г. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти. *Педагогічні науки*, 2021. Т. 3. С. 112–119.
4. Canale M. & Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*, 1980. Vol. 1. P. 1–47. <http://dx.doi.org/10.1093/applin/I.1.1>
5. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages : Learning, teaching, assessment. *Companion volume*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. URL : <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
6. Dörnyei Z. Motivational strategies in the language classroom. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511667343>
7. Golonka E. M., Bowles A. R., Frank V. M., Richardson D. L. & Freynik S. Technologies for foreign language learning : A review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*, 2014. Vol. 27(1). P. 70–105.
8. Hymes D. H. On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics : Selected Readings*. Harmondsworth : Penguin, 1972. P. 269–293.
9. Littlewood W. The Task-Based Approach : Some Questions and Suggestions. *ELT Journal*, 2004. Vol. 58. P. 319–326. <https://doi.org/10.1093/elt/58.4.319>
10. Richards J. C. *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge : Cambridge University Press, 2006.
11. Richards J. C. & Rodgers T. S. *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge : Cambridge University Press, 2014. <https://doi.org/10.1017/9781009024532>
12. Ushioda E. Language learning motivation, self and identity : Current theoretical perspectives. *Computer Assisted Language Learning*, 2011. Vol. 24(3). P. 199–210.

REFERENCES

1. Nikolaieva S., Kozhushko S., Poliakov O., Tarnopolskyi O. (2013) Suchasni pidkhody do intensyfikatsii navchannia anhliiskoi movy profesiinoho spriamuvannia. [Modern approaches to intensifying professionally oriented English language learning] Kyiv : Lenvit. 34 p. [in Ukrainian].
2. Tarnopolskyi O. B., Kabanova M. R. (2019) Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchii shkoli. [Methods of teaching foreign languages and their aspects in higher education] Dnipro : Universytet imeni Alfreda Nobelia. 256 p. [in Ukrainian].
3. Yakushko K. H. (2021) Komunikatyvno-orientovane navchannia inozemnykh mov u nemovnykh zakladakh vyshchoi osvity. [Communicative-oriented foreign language teaching in non-linguistic higher education institutions] Pedagogichni nauky, 3. 112–119. [in Ukrainian].
4. Canale M., Swain M. (1980) Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*, 1, 1–47. <http://dx.doi.org/10.1093/applin/I.1.1>
5. Council of Europe (2020) Common European Framework of Reference for Languages : Learning, teaching, assessment. *Companion volume*. Council of Europe Publishing. URL : <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
6. Dörnyei Z. (2010) Motivational strategies in the language classroom. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511667343>
7. Golonka E. M. et al. (2014) Technologies for foreign language learning : A review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*, 27(1), 70–105.
8. Hymes D. H. (1972) On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics : Selected Readings*, 269–293.
9. Littlewood W. (2004) The Task-Based Approach : Some Questions and Suggestions. *ELT Journal*, 58(4), 319–326. <https://doi.org/10.1093/elt/58.4.319>
10. Richards J. C. (2006) *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press.
11. Richards J. C., Rodgers T. S. (2014) *Approaches and methods in language teaching* (3rd ed.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009024532>
12. Ushioda E. (2011) Language learning motivation, self and identity : Current theoretical perspectives. *Computer Assisted Language Learning*, 24(3), 199–210.

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.04.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

